

ELS CAVALLETS DE FELANITX

Entrevista amb Andreu Adrover

Joana Domenge

Andreu Adrover Tirado, metge de professió, que exerceix a la vila de Felanitx, situada al sud de l'illa de Mallorca. Podríem dir moltes coses d'ell, però ens limitarem a la feina portada a terme dins el món de la cultura popular i tradicional.

N'Andreu va començar l'any 1976 com a ballador i col·laborador de s'Estol des Gericó, grup de música i ball tradicional de Felanitx, emprès per la curolla de les manifestacions populars que compartia amb la seva germana Francisca i la seva dona Maria Rosa, per tant, podem dir que sempre ha tingut el suport familiar.

Juntament amb en Jaume Obrador, gran amic personal de n'Andreu, cal dir que cap dels dos fou ballador de cavallets, però s'engrescaren, ara fa vint-i-sis anys, amb la revitalització de dues danses de figures que hi havia a Felanitx: els cavallets i Sant Joan Pelós.

Encar que l'empenta per revitalitzar els cavallets fos fàcil, hi varen haver de dedicar molts d'esforços, entre els quals n'Andreu hi aportà molt de temps i paciència, tant en el treball de camp que és dugué a terme, com també a l'hora d'aprendre els balls de figures per poder-los transmetre als nins i nines que els volien aprendre. Per tots aquests anys de feina ens disposam a parlar amb n'Andreu.

Què són els cavallets?

Són un ball de figura, que executen set nins, entre 10 i 13 anys, sis dels quals duen un cavall de cartró passat pel cos (cavallets) i l'altre, vestit de nina, fa de dama (actualment és una nina, però temps enrere eren tots nins, coses de l'església).

Quan i on es troben documentats els cavallets?

El document més antic que tenim és de 1671, en el *Llibre de Determinacions* de l'Arxiu de Manacor. També s'esmenten en dos documents posteriors: una carta de 31 d'agost de 1784 relacionada amb les festes de Sant Agustí, i també en parla el llibre de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria titula *Die Balearen*.

Hi ha altres pobles a Mallorca que tinguin aquests balls de figura?

Els pobles d'Artà i Pollença tenen cavallets, encara que amb moltes diferències amb els de Felanitx, tant en el nombre de balladors com músiques i balls. L'únic element en comú és el cavall de cartró passat pel cos.

En els darrers anys, tant a Lluçmajor com a Palma, s'han reinventat uns cavallets (no dic recuperat, perquè en aquests dos llocs

els tenien documentats, però no es conservaven ni les músiques ni els balls o coreografies originals i n'han fet un mestall de les altres danses).

Coneixeu l'existència d'aquests balls a altres indrets de la Mediterrània?

No puc especificar on, però tenc notícies que hi ha balls semblants per Catalunya, per la Península, crec que a Grècia i també a qualque lloc del nord d'Àfrica.

Mallorca compta amb un gran corpus de balls de figures, Felanitx que hi aporta?

Quant a balls de figures, Felanitx compta actualment amb el ball de Sant Joan Pelós, que surt el dia 24 de juny, i d'altra banda, els cavallets. Hi ha notícies que hi havia cossiers, però desconeixem com eren els seus balls, les seves músiques, la seva indumentària, etc.

L'estiu del 2005, presentàreu un DVD. Què hi podem trobar a més a més del ball?

Aquest DVD fou publicat per Sa Fundació (Museu Cosme Bauçà) i està dedicat als dos balls de figura de Felanitx: Sant Joan Pelós i els cavallets. A més dels balls i músiques d'aquests dos balls, s'hi poden trobar uns esquemes dels balls, la

seva història, una recopilació de fotografies antigues des de principis del segle XX, fragments de filmacions, entrevistes de balladors (alguns, de més de 80 anys), entrevistes també a músics, indumentària, llistats dels mestres de cavallets des d'aproximadament l'any 1835, llistats dels balladors des de 1926, partitures de les músiques i altres curiositats, com l'art i la literatura relacionades amb aquests balls.

Quan es poden veure aquestes danses?

Els cavallets estan lligats a la festa de Sant Agustí, el dia 28 d'agost, des del seu inici en el segle XVII. A partir del segle XIX també surten per la festa patronal del poble, el dia 20 de juliol, Santa Margalida. En les dues ocasions surten el dia anterior i el dia de la festa.

Es regeixen per un patronat, institució, etc.?

Actualment els cavallets pertanyen a l'ajuntament. Des dels seus orígens capllevaren al convent de Sant Agustí fins a l'exclaustració de 1835, i des de 1881 foren enco-beïts per l'ajuntament fins avui.

Qui pertany en aquests moments als cavallets de Felanitx?

En aquests moments formen, els cavallets, un grup de 21 nins i ni-

nes que tenen una mitjana d'edat d'uns 11 anys.

Com és la selecció dels balladors dels cavallets?

La selecció? Jo diria que és natural, ja que cada tres anys canviï tot el grup. Durant aquest temps, els al·lots que tenen interès a ser cavallet es van apuntant a una llista i, arribat el moment, són convocats al primer assaig. Tot seguit podem començar la feina d'ensenyar i aprendre, ho dic així perquè els cavallets del grup que surt aquell any, que saben bé els balls, els cavallets vells, ensenyen als novells. D'aquesta manera fem una cadena entre lo passat i lo vinent. He d'afegir que mai no he hagut de dir no a un al·lot perquè no servís.

Qui custodiava els cavallets abans de la seva recuperació, ara fa 25 anys?

No hi hagut tal recuperació, ja que els cavallets, a Felanitx, no s'han interromput mai, que sapiguem, des del principi. Fins i tot l'any que va esclatar el Moviment Nacional franquista, varen sortir el dia 19 de juliol; com que a Felanitx el Movimiento va arribar un dia més tard, encara hi foren a temps de ballar, almenys, el dissabte de la festa de Santa Margalida. Un dels balladors d'aquell any va contar,

El ball dels cavallets, en una fotografia de 1914.

mig rient, que aquell pic no varen cobrar (llavors l'Ajuntament donava uns doblers a cada nin).

Quina és la indumentària dels cavallets?

Els cavallets duen unes espadenyes blanques fermades, calces blanques, calçons blancs bufats fins al genoll, amb un rivet vermell amb cascavells a la part de fora, guerrera vermella amb rivets blancs i botons, i al cap un capell de feltre verd amb l'ala esquerra alçada.

La dama, a les espadenyes, que també són blanques, hi du unes roses de tela de color rosa; du calces blanques, falces blanques amb randes i molta estufera, guerrera verda amb randes blanques, un capell de feltre vermell amb un bon floc davall la barra. A la mà esquerra hi du un ramet d'alfabeguera i a la dreta, un mocador de randes o blonda de color blanc.

Hi ha altres elements que acompanyin als cavallets en les seves sortides?

Uns elements imprescindibles per a les sortides dels cavallets són els músics: un sonador de xeremies i un sonador de tamborino i flabiol.

Acompanyen als cavallets una parella de dimonis que espanten els infants i ajuden a fer lloc per executar les danses, un estol de caparrots i, des del 2006, una parella de gegants.

La recuperació d'aquestes danses i de la música, fou fàcil?

Com ja he dit abans, els cavallets no s'han recuperat, perquè no han vist la seva continuïtat interrompuda mai des que foren creats. El que sí és ver és que quan jo vaig començar com a mestre de cavallets, l'any 1983, em vaig trobar que s'havien deixat de ballar uns balls i s'havien deixat de sonar unes músiques. Per sort en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, l'Alcover-Moll, hi ha uns excel·lents croquis sobre els balls; a més, podia parlar amb balladors que havien ballat aquells balls en desús en els darrers anys.

La recuperació de les músiques fou encara més senzilla, perquè els

La dama del ball dels cavallets.

xeremiers de llavors, els Llargs de Sencelles, les havien tocades molts anys abans i les sabien. Tot era treure'n la pols i sortir al carrer.

Un cas diferent va ser la recuperació d'un ball que li deien Ses tres potadetes, del qual en teníem la música, Ses potadetes, però res del ball. Idò bé, quan férem les entrevistes per a l'enregistrament del DVD, dos dels entrevistats que havien ballat els anys 1934-1936, em varen donar unes pistes que foren suficients perquè aquell mateix any es ballaren de nou, amb una coreografia inventada, però respectuosa amb els trets característics dels balls originals i amb les peculiaritats dels passos que donen nom al ball.

Un altre ball que he afegit al repertori dels cavallets és *S'investida*. Aquest és de nova creació, però també té una certa inspiració, per una banda, en un croquis que transcriu l'arxiduc Lluís Salvador en el llibre *Die Balearen*, i, per l'altra, en diferents informacions que vaig recollir en les entrevistes als antics balladors.

En aquests moments, teniu l'acompanyament musical necessari per a les sortides dels cavallets?

Els xeremiers que acompanyaven els cavallets des de més o manco 1930 fins al 2004 varen ser d'una família de xeremiers de Sencelles, anomenats els Llargs. Des de l'any 2005 fins ara comptam amb una colla de xeremiers del poble, en Jaume Julià i en Miquel Fiol (N'Estepoll i En Polla).

Com es veu el futur del ball dels cavallets?

El futur per al ball dels cavallets crec que és incert, com el de moltes altres coses que pertanyen a la nostra cultura popular, en una terra petita on cada vegada som més pocs els que pensam i parlam en la nostra llengua, ben comptats els que som i/o ens sentim d'aquí.

Pens o vull pensar que si aquesta tradició ha arribat des del segle XVII fins ara, bé pot fer-se més enviant; durant la meua curta experiència de més de 25 anys com a mestre dels cavallets he anat notant un interès creixent pels cavallets dins el poble de Felanitx.

La publicació del DVD ja esmentat, com un document actualitzat, pot per ventura ajudar a mantenir aquells balls en el futur.